

Marko Samardžija, Sveučilište u Zagrebu

POUČAVANJE HRVATSKOGA NA INOZEMNIM SVEUČILIŠTIMA I VISOKIM UČILIŠTIMA U PROŠLOSTI I DANAS

Prigodu da govorim na početku Drugoga okruglog stola posvećena hrvatskim studijima i hrvatskome u svijetu iskoristit ću za dvoje: 1. za kratko podsjećanje na početke i prošlost poučavanja i studiranja hrvatskoga jezika izvan hrvatskoga jezičnog područja i 2. za sažet prikaz nastojanja u Republici Hrvatskoj oko promicanja kroatistike i, uopće, poznavanja „hrvatskih tema” preko lektorata hrvatskoga jezika na inozemnim sveučilištima i visokim učilištima.

Odavno već pripada povijesti i, na žalost, zaboravu da je kroatistika izvan granica hrvatskoga jezičnog i etničkog prostora zakoračila još na izmaku XIX. st. kad je na Sveučilištu Eötvösa Loránda u Budimpešti, kao jedna od posljedica tadanjega razvoja hrvatsko-mađarskih političkih odnosa, godine 1894. osnovana katedra za hrvatski jezik i književnost. Zaboravu je sve donedavno bio prepušten i prvi profesor na toj katedri Edo Margalić (Ede Margalits; Zagreb, 1849.-Sombor, 1940.), koji je u početku svoju nastavu ograničio samo na hrvatski jezik i književnost, da bi postupno u obzir uzeo i srpsku književnost. Prevoditelja i leksikografa Margalića god. 1915. na katedri je naslijedio povjesničar hrvatske književnosti Rezső Szegedy (Šid, 1873.-Budimpešta, 1922.), a prerano preminuloga Szegedyja pak József Bajza (1885.-1938.), autor niza radova o starijim (Š. Menčetić, Dž. i M. Držić, I Gundulić, P. Kanavelović, H. Lucić) i novijim (A. Šenoa, Lj. Babić Gjaljski) hrvatskim književnicima. Bajza je k tomu i autor niza publicističkih radova o *hrvatskome pitanju*, između dvaju svjetskih ratova politički iznimno važnoj temi, koje je objedinio u knjizi *A hórvát kérdés* (Hrvatsko pitanje; Budimpešta 1938.). Bajzinom smrću nestaje prva samostalna kroatistička katedra u inozemstvu.¹

1. Spominjanje Margalića i nasljednika važno je i kao odklon od tadanje slavističke paradigme kako je izgrađivana i oblikovana još od Jozefa Dobrovskog (1753.-1829.) preko Franza Miklošiča (1813.-1891.) do Vatroslava Jagića (1838.-1923.). Sržni, jezgreni dio te prve slavističke paradigme činilo je proučavanje djelatnosti svete braće Ćirila i Metoda, staro(crkveno)slavenskog jezika i uopće paleoslavističke problematike, dok je zanimanje za žive slavenske jezike bilo više upućeno na poredbenoslavističke teme. Taj suzdržani odnos prema živim slavenskim jezicima potvrđuje npr. činjenica da je na prvome hrvatskom sveučilištu novoga doba, onome u Zagrebu, prvo osnovana Slavistička katedra (na kojoj je od 1874. prvi profesor bio češki slavist i paleograf Leopold / Lavoslav Václav Geitler, Prag, 1847.-Döbling, 1885.²), a tek potom posebna Katedra za hrvatski ili srpski jezik i književnost (prvi profesor Armin Pavić, Požega, 1844.-Zagreb, 1914.).³ Ali, da će se ta prva slavistička paradigma morati mijenjati, morao je iskusiti i sam Vatroslav Jagić, o čemu nam je u *Spomenima mojega života* ostavio zanimljivu anegdodu. Jednom je, naime, u svojem seminaru na bečkome sveučilištu zamijetio novoga slušača kojega je nakon nastave upitao tko je, odakle je i što studira. Čuvši da taj češki mladić na Karlovu sveučilištu u Pragu studira

bohemistiku, Jagić se nije mogao načuditi takvu, ponegdje očito već uznapredovalu, segmentiranju slavistike na nacionalne *-istike*.⁴ Odlaskom Jagića (1923.), nestankom njegova „Archiva” i nekoliko uglednih slavista (Luis Léger preminuo je 1923., Václav Vondrák 1925., Antoine Meillet 1936., Aleksandar Brückner i Miloš Weingart 1939.) počeli su se između dvaju svjetskih ratova postupno stjecati uvjeti za novu slavističku paradigmu.

2. Upravo u to vrijeme kad se sve jače nazirala neminovnost promjene slavističke paradigme, a nakon političkih promjena koje je donio ishod Prvoga svjetskog rata, počeli su se širiti slavistički studiji i s njima zanimanje za „južne Slavene”, njihove jezike i književnosti. Iako bi u vezi s tim još podosta toga trebalo potanje proučiti, ipak je i bez toga moguće reći da u tim nastojanjima, kad politikom potpomagan, cvjeta serbokroatizam, kroatistika dakako nije prolazila dobro. Ugledni zagrebački dnevnik „Obzor” u dvadeset je godina, između 1921. i 1941., često donosio vijesti o novim slavističkim edicijama, novim slavističkim studijima i njihovu stanju u pojedinim (većinom neslavenskim) zemljama, npr. „Stolica za slavistiku u Padovi” (30. siječnja 1921., str. 2), „Prvi ispiti iz srpsko-hrvatskoga u Parizu” (22. lipnja 1921., str. 2), „Predavanje srpsko-hrvatskog jezika u Parizu” (19. srpnja 1922., str. 2), „Institut za slavenske jezike u Parizu” (12. kolovoza 1922., str. 2), „Slavistika u Francuskoj” (13. prosinca 1923., str. 1; o prvome broju časopisa „Revue des études slaves” s poznatim tekstom A. Belića⁵), „Organizacija slavistike u Parizu” (15. srpnja 1924., str. 1), „Studij slavistike u Americi” (9. listopada 1923., str. 2), „Kalendar (tj. katedra!) našeg jezika u Danskoj” (26. kolovoza 1923., str. 3), „Lektor hrvatskoga jezika u Krakóvu” (23. siječnja 1923., str. 3), „Srpsko-hrvatski jezik na sveučilištu u Kopenhagenu” (10. prosinca 1924., str.), „Anciklopedija (sic!) slavenske filologije” (30. prosinca 1925., str. 3), „Gesemann o našim epskim pjesmama” (4. studenoga 1926., str. 2-3), „Organizacija slavistike u Francuskoj” (9. prosinca 1927., str. 2), „Slavistika u Rumunjskoj. Naučni rad prof. Ilije Barbalescu (sic!)” (18. lipnja 1928., str. 2), „Poljski slavista o kolijevci hrvatske kulture” (7. veljače 1927., str. 2-3), „Sveslavenski zbornik” (24. prosinca 1930., str. 6), „Nova studija o hrvatskom čakavskom narječju u Slovačkoj” (22. svibnja 1931., str. 3; o raspravi V. Vážnog „Čakavsko narječje u slovačkom Podunavlju”), „A. Vaillant o našoj narodnoj epici” (23. srpnja 1931., str. 2), „Slavistika u Francuskoj. Jučerašnje predavanje prof. A. Vaillanta” (24. srpnja 1931., str. 3), „Slavistika u Strassbourgu” (4. kolovoza 1932., str. 3), „Dr. Tadeusz Lehr-Splaviński u Zagrebu” (8. studenoga 1932., str. 3), „Slavistika u Švedskoj” (19. kolovoza 1933., str. 2-3), „Tečaj hrvatskoga jezika u Varšavi” (26. rujna 1933., str. 2-3), „Slavistika u Britaniji” (16. siječnja 1934., str. 1), „Nicolas van Wijk. Nizozemski slavista u Zagrebu” (5. rujna 1934., str. 1), „Slavistika u Italiji” (22. veljače 1935., str. 1-2), „Slavenski institut na londonskom sveučilištu” (21. srpnja 1939., str. 2), „Slavistika u Berlinu” (29. lipnja 1940., str. 3) itd. Između dvaju svjetskih ratova pojavljuju se i prvi priručnici stranih autora za učenje „srpskohrvatskoga” (kao što je npr. *Praktisches Lesen- und Lehrbuch des serbokroatischen Sprache* Josepha Matla; v. osvrt u „Obzoru” od 2. travnja 1924., str. 3). Nema nikakve dvojbe da je u toj razmahanoj slavističkoj djelatnosti između dvaju svjetskih ratova svoje mjesto imala i kroatistička problematika, a s njom i pouke iz hrvatskoga jezika. Iz navedenih i drugih podataka, kao što je vijest o izboru Vilima Frančića (Daruvar, 1896.-Kraków, 1978.)⁶ za lektora hrvatskoga na Jagelonskom sveučilištu ili pozornost s kojom je dočekano objavljivanje englesko-hrvatskog i hrvatsko-engleskog rječnika Franje Bogadeka (Pittsburgh, 1926.),⁷ razvidno je da se kroatistika tada teško otimala stegama

serbokroatizma čime joj je, u vrijeme pripreme nove slavističke paradigme, dugoročno pričinjena nedvojbeno ogromna šteta. Kad govorimo o važnosti međuraća za razvoj slavistike, dovoljno je podsjetiti da su tada pripadnici praškoga lingvističkog kruga polagali temelje strukturalnoj fonologiji i standardologiji,⁸ da su održana prva dva međunarodna slavistička kongresa (prvi u Pragu 1929., drugi u Warszawi 1934.), a i sovjetsko je jezikoslovlje, iako pod sve jačim pritiskom „marizma”, snažno plovilo prema vodećemu mjestu u jezikoslovnoj slavistici.

3. U vrijeme rata, u bitno izmijenjenim političkim prilikama, tadanje su vlasti imenovala lektore hrvatskoga na trima sveučilištima: na dvama talijanskima (u Rimu i Milanu) i na bečkom. U Italiju su upućeni Krsto (Chris) Spalatin (Ston, 1909.- kraj Punte Gorda na Floridi, 1994.)⁹ i Petar Guberina (Šibenik, 1913.-Zagreb, 2005.), dok je u Beč upućena prvo Nada Rengjeo, a potom Antun Rocco.¹⁰

4. Nova (druga) slavistička paradigma svoj je konačan oblik dobila u godinama nakon Drugoga svjetskog rata. Temeljna joj je značajka da je na središnjem mjestu paleoslavistiku zamijenila rusistika oko koje su „slagani” ostali slavenski jezici i književnosti. Dominantnu položaju rusistike, ojačanu nakon Staljinova obračuna s „marizmom”,¹¹ snažno su pripomagali izvanjezični, dotično politički razlozi jer je u blokovski podijeljenom svijetu ruski jezik postao antipod engleskomu. Ta je nova slavistička paradigma *mutatis mutandis* potrajala do početka devedesetih godina i prevratnih promjena na europskom istoku kojima su bile obuhvaćene sve slavenske zemlje. Nakon Rezolucije Informbiroa (lipanj 1948.) i političkoga razlaza s „bratskim partijama”, u paničnoj potrazi za vlastitim putom jugoslavenske su vlasti relativno brzo shvatile promidžbenu vrijednost jezika pa su prve među slavenskim zemljama (ostale su tada brižno zaključane iza „željeznoga zastora”) počele organizirati ljetne slavističke seminare (prvi je takav seminar održan god. 1954. na Bledu.), što se postupno razvilo u općeprihvaćen oblik učenja jezika i o jezicima, književnostima, kulturi i povijesti ne samo u slavenskome svijetu. U bilateralne ugovore o suradnji u području kulture uza stipendije za ljetne seminare svoje su mjesto redovito nalazile i odredbe o lektoratima i lektorima „jugoslavenskih jezika” na inozemnim sveučilištima i visokim učilištima. Pritom su lektorati slovenskoga i makedonskoga organizirani samostalno, dočim je hrvatski smješten u „srpskohrvatsku košaru” ojačanu novosadskim zaključcima i na njima utemeljenoj odredbi saveznoga ustava o „srpskohrvatskom odnosno hrvatskosrpskom” kao jednom od službenih jezika. Od nekoga vremena tzv. konvencijski lektori su „po ključu” u inozemstvo upućivani preko Savezne komisije za kulturne veze s inozemstvom u Beogradu. Za popunu hrvatskoga dijela toga „ključa” skrabila je Komisija za lektorate smještena na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, koju je niz godina vodio prof. dr. Vojmir Vinja (1921.-2007.), a nakon njega prof. dr. Josip Silić. Ti su konvencijski lektorati do god. 1990. bili dominantan i jedini „službeni” tip lektorata, ali su uz njih postojale bar još tri vrste lektorata: 1. lektorati koje su vodili (a neke i danas vode) lektori rodom iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine, dakle etnički Hrvati, ali (dijelom kao strani državljani) nevezani uz jugoslavenske ustanove; 2. lektorati na koje su na temelju stvarnog ili prešutnog dogovora o suradnji između hrvatske i strane visokoškolske ustanove u inozemstvo odlazili gosti lektori (npr. na sveučilišta u Kölnu, Bochumu, Münsteru, Göttingenu i dr.) te 3. lektorati (i nalik im nastavna djelatnost) koju su organizirali hrvatski iseljenici i emigranti (u Europi i Americi). Kao što je poznato, zahvaljujući ustrajnim nastojanjima hrvatskih iseljenika

povrh svega rečenog osnovani su jedan samostalni hrvatski studij (na Sveučilištu Macquarie u Sydneyu) i jedna katedra hrvatskoga (na Sveučilištu u Waterloo u Kanadi).

II.

1. Kad su se, dakle, na pragu devedesetih godina XX. stoljeća počele stubokom mijenjati političke prilike u Republici Hrvatskoj, kao baština prethodnoga stanja pitanje lektorata i lektor(ic)a hrvatskoga jezika našlo se u okrilju Ministarstva prosvjete, kulture i športa i nekoliko je lektorica i lektora hrvatskoga u inozemstvo upućeno još uz suglasnost već spomenute Savezne komisije za kulturne veze s inozemstvom u Beogradu. Međutim, nakon osamostaljenja i međunarodnoga priznanja Republike Hrvatske brigu o uređenju toga pitanja u istome ministarstvu preuzeo je *ad hoc* imenovani Odbor za lektorate koji je prve lektorice i lektore hrvatskoga uputio god. 1992. na četiri sveučilišta i visoka učilišta u Republici Mađarskoj (Budimpešta, Pečuh, Szombathely i Baja) jer je prvi bilateralni sporazum o kulturnoj suradnji Republika Hrvatska potpisala upravo s Republikom Mađarskom. Tako je započelo posve novo razdoblje u slanju lektor(ic)a hrvatskoga u inozemstvo čiji se broj povećavao otprilike tempom potpisivanja bilateralnih ugovora o kulturnoj suradnji s drugim državama.

2. Nakon što je 1994. donesen novi Zakon o državnoj upravi, skrb o lektoratima i lektori(ca)ma hrvatskoga u inozemstvu preuzelo je (tadanje) Ministarstvo znanosti, tehnologije i informatike Republike Hrvatske. Tadanji resorni ministar u okviru Uprave za međunarodnu znanstvenu i tehničku suradnju kao svoje stručno savjetodavno tijelo imenovao je novi Odbor za lektorate čije je vođenje preuzeo prof. dr. August Kovačec. U to je vrijeme napravljena prva „inventura” pitanja i problema u vezi s hrvatskim lektoratima u inozemstvu. Od tih bih problema za ovu prigodu izdvojio dva-tri:

a) Objasniti „drugoj strani” da lektorice i lektori hrvatskoga ne mogu preuzimati obveze koje su nekada imali jugoslavenski konvencijski lektori čije su obveze znatnim dijelom bile dimenzionirane bivšim državnim okvirom i „jugoslavističkim” opsegom studija. Kod jednih je to išlo začuđujuće lako, drugi su to prihvatili nakon razmišljanja i nećkanja, a trećima to nije jasno ni danas. Zato su na sveučilištima u nekim državama hrvatske lektorice i lektori prihvaćeni vrlo brzo, mjestimično paralelno sa srpskima. Tako smo inicijalno vrlo brzo imali čak pet samostalnih lektorata u Republici Poljskoj (Warszawa, Kraków, Katowice-Sosnowiec, Poznań, Toruń). Dva su lektorata hrvatskoga relativno brzo otvorena u Republici Ukrajini (Kijev, Lavov), a zahtjevi za bar još jednim lektoratom ponavljani su u nekoliko navrata. S druge strane, s francuskom su stranom pregovori o lektoratima potrajali i bili vrlo zahtjevni, u što je upravo akademik Kovačec uložio znatno umijeće i trud. Danas, istina, u Republici Francuskoj imamo pet lektorata (Sorbonne IV, INALCO, Lyon, Grenoble, Toulouse), ali su svi oni u načelu u okviru „sustava b/c/s” jer se očito pazi da se „regionalni srodnici” ne udalje previše.

b) Drugo je pitanje bilo nešto manje osjetljivo, a ticalo se opskrbe lektorata odgovarajućom literaturom. Većina lektorata koje podupire Republika Hrvatska jest na sveučilištima na kojima je i prije bio lektorat, ali je zatečena literatura bila ili zastarjela, deaktualizirana ili nedostatna jer je na tzv. konvencijske lektorate hrvatska literatura pristizala u vrlo malim,

gotovo simboličnim količinama. Prijedlog da Republika Hrvatske kupuje, daruje i o svom trošku šalje knjige o hrvatskome jeziku, književnosti, kulturi i povijesti teško je nailazio na razumijevanje, a još je teže stjecao zagovornike. Nakon podugih snubljenja svijest o potrebi opskrbe lektorata odgovarajućom znanstvenom literaturom nekako je prevladala tek u drugoj polovici devedesetih i otada je to redovita i kontinuirana praksa Ministarstva znanosti i tehnologije, a od 2003. Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske.

- c) Treće je pitanje bilo kako pomoći kandidatima za lektorice i lektore hrvatskoga da prihvate odlazak na tzv. neatraktivne lektorate. Neatraktivnost se nekih lektorata očituje ili u malni plaće domicilnoga stranoga sveučilišta ili u drugačijim (nepovoljnijim) životnim prilikama, a kod nekoliko je lektorata riječ o obojem. Rješenje je nađeno u različitim pozicijama (brigom za stan, plaćanjem prijevoza, mjesečnim deviznim dodatkom tijekom akademske godine). Ta je praksa također dobro zaživjela, ali se unatoč tomu za neka lektorska mjesta redovito i pretkazivo javlja malo kandidata, a pokadšto nijedan, što dakako otežava izbor.
- d) Inicijalno se u dva-tri navrata pokazalo da je pitanju lektorata hrvatskoga potrebno pristupiti s nešto drugačijih pozicija. Tako je svojedobno Republika Hrvatska prihvatila u cijelosti novčano podupirati lektorat hrvatskoga u Bariju (premda smo već imali tri lektorata u Italiji: Rim, Firenza, Padova). A tako je i s lektoratom u Londonu.

3. God 1980. imenovan sam predsjednikom Odbora za lektorate hrvatskoga na inozemnim sveučilištima i visokim učilištima i otada o njegovim nastojanjima mogu svjedočiti kao njihov izravni sudionik. Iz toga razdoblja za ovu sam prigodu također izabrao nekoliko pitanja:

- a) Povećanje broja lektorata. Unatoč činjenici da su zatvoreni lektorati u Toruńu i Brnu, u proteklih deset godina povećan je broj lektorata jer su otvoreni lektorati u Španjolskoj (Alcalá de Henares), Rusiji (Lomonosov), Kini (Peking), Argentini (Buenos Aires i Rosario), tako da danas u sustavu MZOŠ-a u svijetu postoje 34 lektorata hrvatskoga na inozemnim sveučilištima i visokim učilištima. Povrh toga opetovane opcije za otvaranje lektorata očitovane su s nekoliko strana (Grčka, Turska).
- b) Pojačana se pozornost posvećuje edukaciji lektorica i lektora što uključuje godišnje stručne seminare koje Ministarstvo organizira potkraj akademske godine, dok buduće (dakle novoizabrane) lektorice i lektori prije odlaska u inozemstvo moraju određen broj nastavnih sati hospitirati u Croaticumu i ondje održati ogledna predavanja iz hrvatskoga kao stranog jezika.
- c) Nešto se truda i dobre volje posvećuje praćenju rada lektorica i lektora hrvatskoga u inozemstvu jer se neki kandidati, unatoč svim pripremama, ne snađu najbolje u novoj radnoj sredini ili ih ondje dočekaju obveze kojima se ne osjećaju doraslima ili za koje su mislili da ne idu u opseg lektorskih obveza a domicilni „šef“ slavistike očekuje da ih oni ispunjavaju. Naime, uz pouke iz hrvatskoga, elemente hrvatske književnosti i kulture i civilizacije događa se da se od lektorica / lektora zahtijeva da drže kolegije iz hrvatske dijalektologije, povijesti hrvatskoga jezika, povijesti hrvatskoga filma, povijesti kazališta, o društvenom uređenju Republike Hrvatske, pa i da surađuju na izradbi različitih priručnika. (MZOŠ

inače redovito šalje i video i DVD snimke hrvatskih filmova i odabranih televizijskih emisija iz kulture, povijesti i povijesti umjetnosti.)

4. Već dugo nastoji se oko uspostave kontakata sa sveučilištima na kojima postoji lektorat hrvatskoga, ali lektor(ica) nije u sustavu MZOŠ-a. Koliko je takvih sveučilišta u svijetu, nije moguće točno reći, jer se svako malo pojave podatci o novima. U svakom slučaju MZOŠ u ovom trenutku ima „na vezi” tridesetak takvih sveučilišta na kojima su lektori(ce) etnički Hrvati (Klagenfurt, Oldenburg, Bonn, Göttingen, Freiburg/Breisgau, Bamberg, Saarbrücken, Pescara, Udine, Trst, Toronto), ali se kroatistička literatura šalje i sveučilištima na kojima nastavu ne drže Hrvati ili koja su imala lektorat hrvatskoga koji je sada „u mirovanju” (npr. Bruxelles, Kyoto, Tokio, Gdańsk, Bialsko Biala).

5. U vezi s lektoratima hrvatskoga na inozemnim sveučilištima i veleučilištima još uvijek postoji niz problema različite naravi. Jedan dio tih problema, nema dvojbe, proistječe iz činjenice da se na kraju devedesetih godina XX. stoljeća „slomila” druga slavistička paradigma, a treća, ma koliko god bila neminovna, još uvijek nije artikulirana. To za posljedicu ima zatvaranje studija tzv. malih slavenskih jezika unutar slavističkih studija kao „neatraktivnih” i „nekonkurentnih” čak i u zemljama s iznimno jakom slavističkom tradicijom kao što je Njemačka. To pobuđuje različite nedoumice i pitanja na koja još uvijek nema suvislih odgovora.

6. Usporedimo li trenutni broj lektorata hrvatskoga na stranim sveučilištima i veleučilištima s jezičnim zajednicama koje su velike kao hrvatska (npr. slovačka, finska, danska), pa čak i s onima koje su nešto veće od hrvatske (bugarska, bjeloruska, srpska), možda bismo mogli biti zadovoljni trenutnim stanjem. Međutim, pogledamo li raspored postojećih lektorata na zemljovidu, s jedne ćemo strane vidjeti dijelom teško shvatljivu gustoću (Francuska, Poljska), a s druge dosta bjelina koje bi se smišljenim radom u budućnosti morale bar smanjiti, počevši npr. od Njemačke (u kojoj do sada nemamo ni jedan lektorat u djelokrugu MZOŠ-a!) nadalje. A to jasno upućuje na zaključak da je nužno izraditi dugoročnu nacionalnu strategiju promicanja hrvatskoga jezika, književnosti i kulture u svijetu.

Bilješke

1. István Póth: „Kroatistika kod Mađara II.”, *Riječ-rič-reč* (Budimpešta 1997.), br. 1, str. 73-83.
2. *Hrvatski biografski leksikon*, knj. 4. (E-Gm), (Zagreb 1998.), s.v. Geitler, Leopold Václav.
3. Marko Samardžija: „Odsjek za hrvatski jezik i književnost”, *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*, ur. S. Damjanović, (Zagreb 1998.), str. 121
4. Vatroslav Jagić: *Spomeni mojega života*, (Beograd 1930.), knj. II., str. 149.
5. Aleksandar Belić: „Les rapports mutuels du serbo-croate et du slovène”, *Revue des études slaves*, sv. I. (1921.), str. 20-27.
6. *Hrvatski biografski leksikon*, knj. 4., s.v. Frančić, Vilim.
7. *V. Obzor*, god. LXVII., br. 190, 18. srpnja 1926., str. 3 i br. 335, 13. prosinca 1926., str. 3.
8. *Spisovna češtiná a jazyková kultura* (prir. B. Havránek i M. Weingart). (Prag 1932.), V. i *Beiträge der Prager Linguistik zur Sprachtheorie und Sprachpflege*. (Berlin, 1976.).
9. Milan Blažeković: *Bio-bibliografski leksikon suradnika Hrvatske revije*. (Zagreb 1996.).

10. Više o tome u mojoj knjizi *Hrvatski jezik, pravopis i jezična politika u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*. (Zagreb 2008.), str. 122, bilj. 271.
11. Tasso Borbé: „*Kritik der marxistischen Sprachtheorie N. Ja. Marr's*“. *Skripten Linguistik und Kommunikationswissenschaft*, sv. 8. (Kronberg (Taunus) 1974.), str. 5-16.

Sažetak

Poučavanje hrvatskoga na inozemnim sveučilištima i visokim učilištima u prošlosti i danas

U radu se donosi podsjetnik na početke i razvoj lektorata hrvatskog jezika na inozemnim višim školama i sveučilištima. Osvrćući se na probleme na koje je inozemna kroatistika nailazila, pogotovo u devedesetim godinama XX. stoljeća, kada se nakon rata našla na prekretnici, autor signalizira koje se sve mogućnosti otvaraju u promidžbi i znanstvenom proučavanju kroatistike putem lektorata.

Summary

Teaching Croatian at universities abroad and higher education institutions in the past and today

This paper reminds us of the beginnings and development of Croatian Study Sections at higher education institutions and universities abroad. The author reflects on the problems Croatian Study abroad has encountered, especially in the 1990s when it came to a turning point after the war, and considers the rising opportunities of promoting and researching Croatian Study in Croatian Study Sections.